

 Univerzitetna Klinika Golnik	NAVODILA ZA ODVZEM IN TRANSPORT VZORCEV V LABORATORIJ ZA CITOLOGIJO (LCL)	SOP 306-C-001
		Izdaja: 7 Stran: 1 od 5
Laboratorij za citologijo in patologijo		

Navodila za odvzem in transport vzorcev v Laboratorij za citologijo (LCL)

Zdravnik naroči preiskavo v LCL, ki mora biti dokumentirana v medicinski dokumentaciji (popis bolnika, temperaturni list...).

Napotnica za citološko preiskavo je v obliki elektronskega naročila.

- Sprejem vzorcev v laboratorij je od ponedeljka do petka med 8.–16. uro.
- Sprejem tekočinskih vzorcev (induciran sputum, nosni izpirek) je do 14. ure (takojšnja, zahtevnejša oz. časovno daljša obdelava vzorcev).
- Za odvzem in transport izven delovnega časa je potreben predhodni dogovor z laboratorijem.

Pogoji za sprejem vzorca:

- vnos napotitve v elektronski obliki
- izpis elektronskega naročila, podpisanega s strani zdravnika, ki preiskavo naroči oz. izvede
- **skladnost podatkov na napotnici in vzorec !!**

Napotitev izvedejo:

- medicinske sestre (koordinatorji) na oddelkih
- Pri **zunanjih naročnikih** na podlagi napotnice za preiskavo v LCL, vnesemo podatke bolnika v bolnišnični informacijski sistem. Bolnik dobi matično številko, vnesemo mu bolnišnično obravnavo in napotitev za citološko preiskavo. Izjemi sta Bolnišnica Topolšica in SB Murska Sobota, kjer bolniku sami vnesejo napotitev za citološko preiskavo. Vnos napotitve omogoča povezava bolnišničnih informacijskih sistemov

Napotitev za citološki pregled mora vsebovati:

- ime in priimek bolnika, datum rojstva, številko zdravstvenega zavarovanja (KZZ), pri bolnikih obravnavanih na Kliniki Golnik še matično številko
- podatke o naročniku preiskave (ime in priimek zdravnika, naslov oddelka oz. ustanove, ki pošilja vzorec v preiskavo), kateremu bomo poslali izvid
- napotno diagnozo s pomembnimi kliničnimi podatki
- vrsto in mesto odvzema vzorca
- zapis o številu razmazov
- datum in uro odvzema vzorca

Na transportni posodi z vzorcem oz. na že pripravljenih razmazih morajo biti:

- osnovni podatki bolnika (ime, priimek, letnica rojstva oz. matična številka ali nalepka)
- podatki o naročniku preiskave (oddelek, ustanova)
- vrsta vzorca in mesto odvzema

Veljaven od: 12.02.2024	Pripravili: Jerneja Oman	Pregledal: Simona Gabrič	Odobril: Izidor Kern
Dokumenti soobvladovani računalniško. Na papir natisnjeni dokumenti predstavljajo kopijo. V primeru razlik med dokumenti se uporabi izvorni dokument (elektronski ali pisni overjeni dokument), ki se nahaja pri skrbniku dokumenta..			

Transport vzorcev:

- Citološki vzorci in pripadajoče napotnice morajo biti med seboj fizično ločeni. *Zunanji naročniki* uporabljajo posebne transportne plastične vrečke.
- Citološki vzorci transportirani po pošti morajo biti ustrezno zaščiteni pred morebitnimi poškodbami (suha objektna stekelca v škatlicah za stekelca, posebne škatle za transport, ...).

Navodila za odvzem in transport vzorcev glede na vrsto vzorca**Sputum**

- Bolnik opravi jutranjo higieno ust in globoko izkašlja v plastično posodico s pokrovčkom (pojasnilo in nadzor medicinske sestre !)
- Transport v laboratorij **najkasneje v dveh urah** (svež vzorec).

Bris nosne sluznice, očne veznice, rane,...

- Zdravnik odvzame material s suho vatrano palčko (suhi bris).
- Ustrezno označen bris mora biti dostavljen **takoj po odvzemu**.
- *Zunanji naročniki* pripravijo sami razmaze. Kratko navodilo: Suho vatrano palčko obrišemo z vseh strani na objektno stekelce tako, da je plast celic enakomerno tanko razmazana. Razmaze pripravi ustrezno usposobljena oseba.
- Transport ustrezno označenih, dobro posušenih in zaščiteneh stekelc v škatlicah za transport objektnih stekelc, čas ni omejen.

Plevralni, abdominalni in perikardni izliv

- Zdravnik z brizgo punktira tekočino v plevralnem, abdominalnem in perikardnem prostoru. Plevralni izliv je lahko odvzet tudi pri invazivnih posegih v prsno votlino.
- Transport v vakuumskih epruvetah z zelenim zamaškom, ki vsebujejo antikoagulant Li-heparin.
- Priporočena količina je 50 ml (če je možno).
- Sprejemamo tudi izlive večjih volumnov v brizgi oz. ves odvzeti izliv v posebnih za to prirejenih posodah (zbirne vrečke).
- Ustrezno označeni vzorci (vrsta in mesto odvzema !) morajo biti dostavljeni v laboratorij **takoj po odvzemu**.
- Vzorec odvzet izven delovnega časa (po 16. uri) stoji v transportni posodi v hladilniku na oddelku do naslednjega dne.

Nosni izpirek

- Medicinska sestra odvzame vzorec v plastično posodico po izpiranju nosne sluznice s fiziološko raztopino.
- Ustrezno označena zaprta plastična posodica mora biti dostavljena **takoj po odvzemu**.

Induciran sputum

- Medicinska sestra (ali druga strokovno usposobljena oseba) odvzame vzorec po inhalaciji 4,5% raztopine NaCl po postopku, ki se izvaja le v Laboratoriju za respiratorno diagnostiko.
- Vzorec odvzet v ustrezno označeno plastično posodico s pokrovčkom mora biti dostavljen **takoj po odvzemu**.

Urin

- Bolnik odda naključni, ne 24-urni ali jutranji urin v plastično posodico s pokrovčkom (pojasnilo medicinske sestre!).
- Transport v ustrezno označenih zaprtih plastičnih posodicah za urin **najkasneje v dveh urah po odvzemu**.

Izpirek sečnega mehurja

- Zdravnik izpere sečni mehur.
- Pridobljeni vzorec se zbere v zaprti transportni posodi.
- Transport v ustrezno označenih zaprtih plastičnih posodicah za urin **najkasneje v dveh urah po odvzemu**.

Likvor

- Oddelek predhodno obvesti laboratorij.
- Zdravnik odvzame likvor v epruveto brez antikoagulanta.
- Vzorec mora biti dostavljen v ustrezno označeni epruveti v posodici z ledom, **takoj po odvzemu**.

Aspiracijska punkcija kostnega mozga (KM)

- Preiskavo izvajamo le pri dokazovanju zasevkov v KM!!
- Oddelek predhodno obvesti LCL.
- Zdravnik aspirira celični vzorec, ki ga citotehnik/citoskriner izbrizga na urno stekelce s heparinom. Potrebna je prisotnost dveh oseb za pripravo razmazov (vzorec zelo hitro koagulira!).
- Kosmančke prenesemo na ustrezno označena objektna stekelca (pomažemo, naredimo stisnjence), transport **takoj po odvzemu**.

Aspirat tubusa, bronha, izpirek bronha

- Zdravnik aspirira vsebino tubusa oz. vsebino bronha, pri izpirku po predhodnem instiliranju manjše količine segrete fiziološke raztopine.
- Transport v laboratorij v zaprti plastični posodici **najkasneje v dveh urah**, izpirek bronha **takoj po odvzemu**.

Brisi biopsij – BB (bronhoskopska pljučna biopsija - TBB, bris biopsije bronha, traheje, želodca, požiralnika, rektuma, bris igelne biopsije pljuč in torakoskopske biopsije plevre,...)

- Zdravnik pri endoskopiji (bronhoskopiji, gastrokopiji, rektoskopiji, torakoskopiji) ali kirurški eksciziji odvzame košček tkiva.
- Medicinska sestra (ali druga strokovno usposobljena oseba) dobljene tkivne vzorce razmaže (povalja, odtisne) na objektno stekelce.
- Vsak košček tkiva mora biti odtisnjen na svoje objektno stekelce.
- Celični vzorec mora biti enakomerno tanko razmazan.
- Vsa objektna stekelca morajo biti ustrezno označena (ime in priimek bolnika, vrsta vzorca in mesto odvzema).
- Transport objektnih stekelc v škatlah za objektna stekelca, čas ni omejen.
- *Zunanji naročniki*: transport dobro posušenih in zaščitenih stekelc v škatlicah za transport objektnih stekelc.

Krtačenje

- Zdravnik izvaja krtačenje z različno oblikovanimi krtačkami.
- Medicinska sestra (ali druga strokovno usposobljena oseba) obriše krtačko z vseh strani na objektno stekelce tako, da je plast celic enakomerno tanko razmazana.
- Objektno stekelce mora biti ustrezno označeno (ime in priimek bolnika, vrsta vzorca in mesto odvzema).
- Transport objektnih stekelc v škatlah za objektna stekelca, čas ni omejen.
- *Zunanji naročniki*: transport dobro posušenih in zaščitenih stekelc v škatlicah za transport objektnih stekelc.

Bronhoalveolarni izpirek (BAL)

- BAL odvzame zdravnik z zaporednim instiliranjem in aspiracijo 100-200 mL segrete fiziološke raztopine v periferni bronh.
- BAL je odzvet v ustrezno označeno silikonizirano temno steklenico.
- V laboratorij je potrebno vzorec, dobljen s to metodo, dostaviti v silikonizirani temni steklenici na ledu takoj po odvzemu.
- Na napotnici je poleg osnovnih podatkov potrebno napisati še volumen instilirane tekočine (npr. 150 mL) in podatek o kajenju bolnika (npr. ne kadi, kadi 20 let po 30 cigaret na dan).

Odtis kirurškega vzorca, obdukcijskega materiala, biopsije pljuč

- Zdravnik odvzame košček tkiva pri eksciziji ali obdukciji in odtisne tkivo na ustrezno označeno objektno stekelce (ime in priimek bolnika, vrsta vzorca in mesto odvzema).
- Transport suhih objektnih stekelc v škatlah za objektna stekelca, čas ni omejen.
- Transport mokrih steklec (po opravljenem hitrem pregledu) v posodici s fiksativom, čas ni omejen.

Aspiracijske punkcije s tanko iglo tipnih sprememb

- Aspiracijske punkcije s tanko iglo izvaja zdravnik specialist patolog, ki se ukvarja s citopatologijo, ali zdravnik druge specialnosti.
- Zdravnik punktira tipno spremembo (bezgavke, podkožje, itd.) z brizgo, lahko v nastavku (»pištola«).
- Patolog tudi sam naredi razmaze aspiriranega celičnega vzorca na objektnem stekelcu in izpere iglo in brizgo v tekočini za ohranjanje celic
- V primeru, da punktira zdravnik druge specialnosti, citoskriner naredi razmaze in izpere iglo in brizgo.
- Vsa objektna stekelca in epruveta, v kateri izperemo iglo in brizgo, morajo biti ustrezno označeni (ime in priimek bolnika, vrsta vzorca in mesto odvzema).
- Transport **najkasneje v dveh urah po odvzemu.**

Aspiracijske punkcije s tanko iglo sprememb med endoskopsko preiskavo: perbronhialne punkcije mediastinalnih struktur, punkcije sprememb v pljučih, gastrointestinalnem traktu, itd.

- Zdravnik aspirira celični vzorec, medicinska sestra (citoskriner, patolog) razmaže vzorec na objektno stekelce, iglo in brizgo izpere v tekočini za ohranjanje celic.
- Po odvzemu vzorca lahko patolog ali citoskriner opravi orientacijski pregled dobljenega vzorca (mikroskopska ocena ustreznosti vzorca).
- Vsa objektna stekelca in epruveta, v kateri izperemo iglo in brizgo, morajo biti ustrezno označeni (ime in priimek bolnika, vrsta vzorca in mesto odvzema).
- Transport **najkasneje v dveh urah po odvzemu..**

Aspiracijske punkcije s tanko iglo sprememb s pomočjo slikovnodiaagnostičnih metod (UZ, CT, DIASKOPIJA):

Punkcija pljuč, mediastinuma, jeter, ledvic, retroperitoneja itd.

- Zdravnik aspirira celični vzorec, patolog (citoskriner, medicinska sestra) razmaže vzorec na objektno stekelce, iglo in brizgo izpere v tekočini za ohranjanje celic.
- Po odvzemu vzorca lahko patolog ali citoskriner opravi orientacijski pregled dobljenega vzorca (mikroskopska ocena ustreznosti vzorca).
- Vsa objektna stekelca in epruveta, v kateri izperemo iglo in brizgo, morajo biti ustrezno označeni (ime in priimek bolnika, vrsta vzorca in mesto odvzema).
- Transport **najkasneje v dveh urah po odvzemu.**